

Zvezek 22.

Letnik III.

SLOVENKA

GLASILO

SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Izdajatelj in odgovorni urednik

Fran Godnik.

V TRSTU, 1899.

Lastnik konsoreij lista »Edinost«. — Natisnila tiskarna
konsoreija lista »Edinost«.

„Slovenka“

Glasiło slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravnistvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 22. zvezka:

Potočan : Kristina — pesem. — Vasiljevič : Ah ljubica — pesem. — E. Kristan : In družega nič... — Mokriška : Škrjancec — pesem. — Vrhovski : V krēmi — pesem. — J. Potapenko : Brez boja. — Vrhovski : V krēmi — pesem. — Zavadi! : Še nekaj čitit iz življenja Svetle. — Märica II. : Ha, ha ! — pesem. — Književnost in umetnost. — Razno. — Doma.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste

od

ALESSANDRO LEVI MINZI v TRSTU

Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje)

Bogat izbor v tapetarijah, zrcalih in slikah. — Ilustriran cenik gratis
in franko vsakemu na zahtevo. **Cene brez konkurence.**

Predmeti postavijo se na brod ali železnico, brez da bi se za to kaj
zaračunalo.

Gričar & Mejač
Prešernove (Slovo) ulice št. 9
Ljubljana

priporočata svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek

v vsaki velikosti

 po najnižjih cenah.

— **MIČNE NOVOSTI** —

v konfekciji za dame.

 Ceniki zastoj in franko.

Odlikovan fotografški atelier

A. Jerkič

— **v Gorici — Travniki št. 11,** —

prevzema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela. Krasno dovršene
fotografije v naravni veličini **10—15 gld.** po vsaki poslani fotogra-
fiji; družinske in druge skupine, razglede.

Manjše fotografije od **1—3 gld.** 6 komadov z neprekosljivo, umet-
niško dovršenostjo izdelane na vse mogoče papirje, na porcelan,
žido, platno itd.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 gld. tisoč.

Pri našem upravnistvu je dobiti:

AUGUST ŠENO:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja v slovenskem prevodu.

Komad 35 kr., po pošti 5 kr. več.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 22.

V Trstu, 6. novembra 1899.

Letnik III.

Kristina.

Oh, v hišici beli tam, tam za vodó
Pred meseci sem inštruiral;
Nalogo je delal moj fantič — a jaz
Sem se skozi okno oziral.

Nasproti Kristina — to nežno dekle —
Imela je okno odprto,
A v roko predrobno, kot angeljček sam,
Imela je glavo podprto.

In gledala mene je, gledal sem njo,
Pa se mi je sladko smejala;
In skoro, in skoro — a kaj je zato —
Mi glavo je ona zmešala...

Pa to je pred meseci bilo nekdanj...
A zdaj za vodó se sprehajam,
Spominjam nekdanjih se časov in rad
Pred hišico belo postajam.

Pa vidim Kristino — to nežno dekle —
Ki okence ima odprto,
A z roko predrobno kot angeljček sam
To glavico ima podprto...

Še vedno kot nekdanj to nežno dekle
Se ven skozi okno ozira —
Pa kaj bi se ne, oh saj drugi študent
Spet v hišici tam inštruiram.

B. Potočan.

Ah ljubica...

Ah ljubica, kako ljubko
lasje obkrožajo
obraz tvoj ljubljeni, kako
poljubljajo ga, božajo.

Ah ljubica, dovoli, da
tvoj angeljski obraz
kot tvoji lasci svobodno
poljubljam, božam jaz...

Vasilij Vasiljevič.

In drugega nič ...?

Spisal E. Kristan.

(Konec.)

Pred malo, belo hišico se je voz ustavil. Voznik je znesel prtljago v prvo nadstropje, molče pozdravil ter se odpeljal. Zahvalil sem se, da mi je dovolila mesto v vozu in hotel sem se posloviti.

Ona je zmajala z glavo.

— Ali ste zelo trudni?

— Ne.

— Ostanite torej trenotek pri meni. Tako le se ne moreva raziti.

— Ako dovolite. Toda ...

— Toda? ... V hiši ni nikogar, ako se bojite za svoj dobri glas.

— Oprostite. Nisem mislil tako.

— Saj vem ... Pa naposled — vsi ste enaki. No, pojdiva gor. Tukaj se še prehladite in moja vest še ni tako trda.

Poklonil sem se. Stopila sva v hišo. Po starokopitnih stopnicah sva prišla v prvo nadstropje, kjer je bila njena prtljaga v mali sobici zložena. Pohištvo je bilo čedno, toda starinsko.

A kaj mi je mar, kakšno je bilo pohištvo? Čakal sem, kaj bode. Kaj neki namerava? Zakaj me je klicala sem?

Vraga! Kaj sploh išče na Bledu? Kje pa je njen soprog?

Začetkoma sem bil mislil, da jo mož čaka na Bledu. Po kaj je torej prišla?

Odložila je klobuk in plašč ter me pozvala naj, sedem. Sedaj sem še le opazil, kako je bleda. In nekakšne čudne poteze so bile urezane v njeno lice, ki je kazalo nenavadno resnost in tugo. Tudi mene je obšla neka žalost, neka tesnoba, ne da bi vedel, zakaj.

Pogledala me je. To je bil dolg pogled in zdelo se mi je, kakor bi izvirali iz njenih očij žarki, katere se lahko vidi, celó prime, žarki, ki se mi vdirajo v oči in v dušo.

— Kaj mislite o meni, gospod Ribič.

Kakšno vprašanje! Kaj naj odgovorim? S takimi vprašanji se spravi človeka najbolj v zadrego. Jaz ne mislim čisto nič, čisto nič. In če kaj mislim, ne vem, kaj mislim. A tega ji ne morem reči. To bi bilo žaljivo, žaliti pa nočem nikogar. In zakaj naj bi jo žalil? Zakaj? Saj mi ni storila nič hudega. Celo uljudna je bila, prijazna, postregla mi je z vozom in sedaj me je povabila v svoje stanovanje. A jaz vendar nič ne mislim.

Pa nekaj moram reči. Molčati bi bilo še hujše.

— Oprostite, milostiva, Vašega vprašanja ne razumem.

— Zakaj mi pravite milostiva? Zakaj tako formalno? Nekdaj ste mi rekli Pepica, Vsaj Vi nimate razlogov, da bi mi zamerili kaj.

— Pardon. Kaj naj bi zameril?

— Seveda. Vi ne veste ničesar. Iz uljudnosti ste tako formalni. A bilo bi lahko tudi drugače. Včasih so ljudje formalni iz drugih razlogov.

— Prosim, jaz nimam nobenih razlogov.

— No da, saj pravim, da ne veste ničesar. A povedati Vam moram. Vse. Komurkoli moram povedati. Morda izgine potem tista senca...

Kakšna senca? O kakšni sencí govori? Ne razumen. Ničesar se ne spominjam.

Pa saj mi hoče povedati — vse; kaj je vse? Kakšno je to vse?

— Prosim gospa, pravim; izvolite mi povedati, poslušam Vas.

Ona me zopet pogleda, zopet tako čudno. Hkrati vstane in stopi hitrega koraka k meni, ter me pograbi za roko, da me zaboli. Rumenkasta, nekam medla luč svetilnice obseva njen obraz nestalno, da je videti čas bled, čas cvetoč. Ta posebna vrst svetlobe menda upliva ne mene, da se mi zdi, kakor bi bilo v tej sobi nekaj magičnega. Njen glas mi zveni nenavadno, ne baš votlo, ne svečano, ne kakor »glas iz groba« in ne kakor »glas iz višav«. Pa vendar nenavadno.

— Vi ste jo videli, tisto senco. To je nesreča mojega življenja.

Senca? Senca? — Kakova vražja senca? Kakšno senco naj bi bil videl? Jaz je ne razumem.

Toda ona govori dalje.

— Ali se spominjate, kakšna sem bila kot dekle? Takrat, ko sva se poznala?

— Seveda se spominjam, seveda. Ah, lepi ste bili.

— Za to se ne gre. A brezbrizna sem bila, vesele duše, lahkega srca. Takrat še ni bilo nobenih senc v mojem življenju.

Aha! Ta senca, to je torej jezikovna figura. Lepo. Ampak ona je zahtevala, naj vidim to senco. Čudno.

— Se li spominjate, da sem tedaj včasih govorila o ljubezni? Ah! Kaj je bila meni beseda »ljubezen!« Nekaj neskončnega, brezmejnega, vzvišenega in krasnega. Jezik nima besede, s katero bi označila, kaj mi je bila »ljubezen«.

— Da, da, spominjam se. Imeli ste lepe fantazije.

— Fantazije?!...

Zopet je nastal molk.

Kaj neki hoče od mene? To je vendar vse skupaj velika uganka. Slučajno se snideva v vagonu. Morda je bilo to prav neumno od slučajja. Snideva se. Slučajno se peljeva v isti kraj. Tudi ta slučajnost je že čudna. Ona mi ponudi svoj voz in sredi gluhe noči me privede v svoje stanovanje. Kaj hoče, kaj namerava z menoj?

— Torej mislite tudi Vi, da so to same fantazije? Da ni ljubezni?

— Da — ni —? Ne, pardon, tega ne mislim. Le ozrite se, v vsaki hiši najdete nekoliko družin, mož in žena, hm, to so vendar dokazi ljubezni. Pojdite na sprehod, kadar se spušča mrak na zemljo, pojdite na kakšen ples, koncert, kaj vem, kam; povsod najdete vse polno zaljubljenih parčkov. Eh, kdo pravi, da ni ljubezni?

— Oh, Vi me ne razumete. Ne morem Vam povedati, kako to mislim. Jaz bi rada vedela, ali je ljubezen samo nekaj domišljenega, ali pa živi v resnici? Prosim Vas, ne jemljite tega za malo. Zame je to jako važno. Saj je mogoče, da smo se samo z našimi mislimi v nekaj vživeli, česar pa ni. Že kot deklica sem čitala razne romane, v katerih se govori o ljubezni, in od tistega časa pa do današnjega dne sem vedno mislila, da je ljubezen nekaj resničnega. Danes se mi je dvignil dvom.

Hotel sem se prijeti za glavo. Toda to se ne bi spodobilo. O kakšnih rečeh govori ta žena! Pa sicer govori sedaj za čudo pametno. Vse drugače, nego poprej, ko je pripovedovala o nekakšni megli, ali senci ...

Toda kaj naj ji odgovorim? Na taka vprašanja se vendar nisem pripravil. Da sem prej le slutil, da pridem v tak položaj, bi se bil informoval, pri modrejših ljudeh, v filozofičnih knjigah, eventualno bi bil pogledal, ali je v konverzacijskem leksikonu kaj takega.

Ali je ljubezen, ali je ni? Njej se je dvignil dvom. Šment naj razume to. Ljubezen! Ves svet pravi, da je, torej gotovo je.

Videla je, da razmišljam, pa si je to menda tolmačila po svoje.

— Ah, tudi Vi ne veste gotovo, ali je, ali ni? Tudi Vi niste prepričan?

— Prepričan, gospa? Kako bi ne bil prepričan? Ves svet vé, da je ljubezen, torej mora biti. Pa še en dokaz. Evo: ako znamo besedo, moramo imeti tudi stvar. Ali bi imeli besedo »hiša«, da nimamo hiš?

— O, to ni dokaz. Ali vsaj veste, kaj je ljubezen?

— No, kajpada. Seveda vem. Ljubezen — no, to je vendar enostavno. Če se imata dva rada, je to ljubezen. Definicija sicer ni

pravilna. Spominjam se; učili smo se nekdaj, da nobena definicija ne sme začeti z besedico »če«, »ako«, »kadar« itd. Ampak pri ljubezni ne gre za slovnično pravilnost.

— S tem mi niste čisto nič povedali. Kaj je ljubezen? Jaz bi rada vedela, kaj je ljubezen. Ali veste, zakaj hočem vedeti?

— Prosim, blagovolite mi povedati.

— Ker sem utekla svojemu možu.

— U-tek-li?

— Zapustila sem ga.

— Pa zakaj vendar? Vi?

— Da, jaz.

— Zakaj torej?

— Radi tiste sence.

Evo! zopet tista senca. Sedaj je toliko časa pametno govorila, da sem že pozabil na prejšno meglenost. Naenkrat ima zopet tisto senco. A jaz vendar ne vem ničesar o kakšni senci. Še ne sanja se mi o sencah. Kaj neki hoče s tem? Gledal sem jo, kakor bi bil posebljen vprašalnik.

— Vi me ne razumete? Dobro. Med mano in mojim soprogom plava neka senca in jaz nisem mogla več prenašati tega. Zato sem pobegnila.

— Pa kakšna je tista senca?

— Kakšna? Taka, da me muči. Po celi hiši se je vlačila, povsod me je spremljala, nikdar me ni zapustila, v dušo mi je silila, krog oči mi je polegala in bolna sem radi nje.

— Radi sence?

— Da, radi tiste sence. Kaj me ne razumete? Nekaj tujega se je posadilo med naju, nekaj, kar uničuje ljubezen, ako je ljubezen na svetu. Nkdaj je bilo v naši hiši tako svetlo, kakor bi nama sijalo posebno solnce. Naenkrat je svetloba obmrila, ne popolnoma, samo senca jo je pokrila. Moj mož me ne ljubi več.

— Kaj? Vaš mož Vas ne ljubi več? Oprostite, ampak to mora biti tepec.

— Ne, ne. Tako ne sodim. Ljubezen se ne da izsiliti. In če je sploh ni — kaj tedaj? A prenašati nisem mogla tega.

— Kako pa veste, da Vas ne ljubi več?

— Povedali so mi. Pa tudi sama sem opazila. To se lahko opazi. Hladnejši je postal. Izven hiše je imel opraviti vsak čas. Tako se ne more živeti.

— Ne, tako se ne more živeti.

Takoj sem se domislil, da sem izustil tepčarijo. Hotel sem popraviti to.

— Namreč, v takih dvomih. Vi se gotovo motite.

— Motim se? Motim se? Ha! Vi ne veste, koliko sem trpela. Nobena duša ne sluti tega. To so bile strašne ure. In vedno tista senca. Pa še sedaj ni izginila. Vso pot me je spremljala, saj ste jo videli. In sedaj — na — tukaj je, glejte. Ali jo vidite?

Ne, jaz nisem videl ničesar. Zopet tista senca! In jaz, da sem jo videl po potu? Ne, jaz nisem videl nobene sence. Kaj se vse zahteva od mene! Naj vidim sence, ki padajo — od nikoder!

Pogledal sem na uro. Bilo je že pozno, bolje rekoč rano.

Vraga! To se vendar ne spodobi. Ob tej uri, v hiši osamljene žene, s katero sva se nekdaj igrala. Seveda sva bila takrat še otroka. A zato se to vendar ne spodobi. Pa jaz nisem kriv. Ona me je klicala. Radi sence.

Naposled sem bil tudi že zaspan in moji možgani niso pravilno delovali.

— Dovolite gospa, ali niste trudni? Gotovo ste trudni izza potovanja, a jaz Vas zadržujem. Ako Vam je všeč, Vas jutri posetim. Ali mi dovolite?

Vzel sem suknjo in klobuk ter se poklonil.

Ona me je pogledala. To je bil zopet tisti čudni pogled, ki se mi je zadiral tako globoko v prsa.

Kaj hoče s tem pogledom? Bil sem ves zbegan, samo čutil sem, da se godi v tej ženi nekaj nenavadnega. Govoriti nisem mogel ničesar. Slutil sem, da bi bila vsaka beseda neumna, katero bi sedaj izustil. Poklonil sem se torej še enkrat, ter se poslovil.

Njen pogled me je spremljal v mojo hotelsko sobico.

* * *

Bil je krasen dan, krasen, kakor more biti samo na Gorenjskem ob tem času. Jezero se je zibalo v svoji najlepši modrini ter me je mikalo in vabilo, in nisem se mogel premagati, da ne bi bil sedel v čolnič ter zaveslal. Par krepih udarcev z veslom in že sem bil sredi jezera. Zakaj ne sredi morja, sredi brezmejnega oceana, kjer izgine ves svet izpred očíj, a pogledu se odpre vesoljnost, v katero se raztegne lastna duša? Mogočna želja se mi je dvignila v prsih, razpenjala peruti in dosegla skrivnostno carstvo, kjer ni nobene želje več, ker so vse želje tam izpolnjene . . .

Ta hip se je zgodilo, kakor v starih pravljicah, v tistih milih, po vijolicah dehtečih, iz solnčne kopelji vstajajočih pravljicah, ki zanikujejo ves stvarni svet, da vstvarjajo neverjetne, nemogoče svetove. Zgodilo se je, da se je nevidljiva Vila pojavila nad mojo glavo, čitala mojo tajno željo in jo hipoma pretvorila v resnico. Blejsko je-

zero je bilo moj ocean, brezbrežen in neskončen. Vseokrog je šumela voda, nad manoj pa so se dvigali veličastni oboki neomejenega horizonta, v katerem je izginil dražestni otok, v katerem so se pogreznili zeleni bregovi s svojimi šumnimi gozdovi in nebotičnimi snežniki ob eni, s svojimi sivimi zidovi starinskih spomenikov in z belimi vilami na drugi strani. Ostal je samo vsemir in jaz.

In drugega nič...

In drugega nič... da se ni iz onih svetlih valčkov, ki so šumeli izpod mojega čolna, včasih nekaj dvignilo, kar ni bilo tako konkretno, kakor stvarnost in ne tako abstraktno, kakor iluzija. Moja misel ni bila svobodna, proti svoji volji se je morala povračati iz vsemirja na omejen košček zemlje, iz večnosti v določen čas.

Ona žena je sedela kraj mene v čolniču, njen pogled se je upiral v moje oči. In njen glas je vzdihoval: Reši me!

Vse to mi je bilo neumljivo. Vedel sem, da ni res, kar gledam in poslušam, a vendar je bilo tako, kakor bi bilo res.

Mar sem res že kakor Hamlet »von der Gedanken Blässe angekränkelt«?

Proč! Konec! Kam me vodijo te sanje, ki uničujejo dejanski svet in dejanje? Kaj mi je mar ta žena in njena zadeva? In kako naj jo rešim?

— Tista senca! Videl si jo, grozna je, uničuje me, umorila me bode. Reši me tiste sence!

Maledetto! Zopet tista senca. Kaj je vendar s to senco? Alisem imel vizijo, ali sploh ni bilo nič? Kadar se dotaknejo te sence, mi postanejo misli nejasne.

Pogled se mi je zabodel zopet v ogromno praznino, ki se je širila krog mene, misli so se mi razblinile po njej, a vendar se nisem mogel popolnoma rešiti premišljevanja. Po jasnem ozračju so plavale temotne sanje. — — —

Voda je močneje zašumela, moj ocean je bil zopet malo jezero; videl sem otok, obrežje in par koračajev od mene čolnič, v katerem je sedel moj znanec, dr. Mravlje.

— Ho, ho, kaj pa je s taboj? Česa iščeš ti po gorenjskem raji? me vpraša glasoviti »salonski lev«, obrnivši svoj čolnič umetno gracijozno, tako da je povel vzpored z mojim. V njegovem glasu je podrhtavala jedva opazna ironija. Čutil sem jo bolj nego slišal.

Odgovor moj je bil povsem banalen.

— Vozikam se po jezeru, saj vidiš. Po gorenjskem raji ne iščem ničesar razven zdravega, čistega zraka. Kaj pa Ti?

— Ej, jaz, jaz! Kaj naj delam sedaj v pustem mestu? Dolgočasno je tam, da človek ne vé, kaj početi. Ves svet je na deželi, kaj naj torej jaz delam doma?

— Seveda, Ti. V mestu je zima Tvoja, zima z gledališčem, s soirejami, s plesovi, koncerti, z vsemi zabavami, kjer je dosti lepih žensk. Saj si menda še vedno stari don Juan.

— He, he, stari don Juan. Ti pač ne razumeš tega. Na smrtni postelji se bodeš jokal, da nisi porabil življenja. Kaj pa bi bilo življenje brez lepih žensk?

— Čudno, da se vendar ne oženiš, ko tako misliš.

— Saj pravim, da me ne razumeš. Oženiti se! To ne bi bilo težko. Toda vezati se? Ej prijatelj, to ni nič. Jaz hočem uživati in — no, ali poznaš tisto Rigolettovo pesmico: »Le izpremena krajša nam čas«.

— Torej si na Bledu, da se tukaj po svoje zabavaš, da najdeš kakšno žensko?

— Da jo najdem? A, a, bolje se mi godi. Našel sem jo že in menda bode kmalu vse v redu.

— Čestitam.

Razgovor mi je bil zopern. Tako lepo je bilo, preden se je pojavil ta »Veilchenfresser« in on mi je s svojimi prostimi besedami vse pokvaril. Toda iznebiti se ga nisem mogel. Na jezeru ni križpotov, da bi ga lahko vprašal:

— Kam pa sedaj? Ti greš na desno? Ah, torej oprosti, jaz moram na levo. —

Moral sem torej poslušati.

— Ti ne poznaš prave slasti, je nadaljeval. Kadar je človek oženjen, pride vsakdanjost v hišo. To ni nič. Jaz ne maram ljubezni brez boja. Človek se mora truditi, premagovati zapreke, vedno nove zapreke in tako mora zmagati. To je uživanje. Moj dragi, ako bi ti vedel, koliko truda sem moral vložiti v svojo najnovejšo pridobitev! Koliko zvijačnosti! Eh, ženske so pač čudne! Moja donna je bila gotovo zaljubljena vame, a vendar so bila vsa moja prizadevanja zaman. To mi je bilo nekaj novega. Ne prisegam sicer na tisto »veni, vidi, vici«, a tako težko mi ni šlo še nikdar prej. Mož je bil zvest — to je njen argument. Kako naj bi sledila glasu svoje ljubezni, dokler ji je on zvest? Vsa moja filozofija je bila piškava. Kaj sem ji vse dokazoval! Zaman. Ej, prijatelj, to mika. Sedaj je moj razum dobil opravlila. Premišljeval sem na vse strani. Začel sem celó zasledovati njenega moža. Tudi to ni nič pomagalo. Vraga! Bil ji je v resnici zvest. No, tedaj se je začel satan oglašati v meni. Spomnil

sem se »Seviljskega brivca«, tiste slavne arije don Basilija o obrekovanju. Toda premagal sem hudega duha, kajti to bi bilo neumno. Kdo vé, česa je ženska zmožna? Ako bi jo pripravil do misli, da ji je mož res nezvest, bi lahko dosegel ravno nasprotno od svojega cilja. Moral sem torej kaj finega izmisliti in vso stvar tudi fino uprizoriti. Ha, danes občudujem sam sebe. Kako sem to izvel! Ničesar ji nisem povedal, moja lastna vest mi potrdi, da nisem nikogar obrekoval. In vendar sem dosegel svoj cilj, se pravi: v kratkem ga dosežem. Na pragu že stojim.

Jaz nisem radoveden. Zasebne zadeve drugih ljudij so mi He-kuba. Kdo vé, kako mi je prišlo ta hip vprašanje na jezik?

— Kako si pa storil to?

— Prav enostavno. Zvečer, kadar njenega soproga ni bilo doma, sem vprašal: Kje pa je vaš soprog? — Na seji je, mi je odgovorila. — Hm, hm, on ima sedaj pogostoma seje, sem dejal. — Kako menite? — No, nič. Čudno, prej ni imel toliko sej. — Ali pa mi je povedala, da je v gledišču. — Pa Vas ni vzel seboj? — Ne. — Hm, da se mu ljubi, trikrat gledati to dolgočasno igro! — Vidiš, tako je šlo. To ni bilo nič slabega. A v njeni duši se je moralo vendar nekaj zgoditi. V njeno družbinsko življenje se je vlegla neka senca. —

Ha! Imel sem dosti. Vse mi je bilo jasno. Vse, vse.

Da, kaj mi je mar ta žena, kaj njena usoda? In vendar sem očutil v prsih pekel in vse zeleno gozdovje ob bregih mirnega jezera se mi je zdelo rdeče, kakor v kakšnem krvavem ognju. Prvi hip sem mislil, da moram prekucniti doktorjev čoln. Bil sem besen. Drugi hip sem se zakrohotal, da je moj demonski glas odmeval od otoka in od gorovja.

V rokah sem očutil jekleno moč. Zasadil sem veslo v vodo in moj čoln je letel čez jezero, kakor bi ga demoni vlekli. Doktor je ostal daleč za menoj. Klical me je, jaz nisem poslušal. Ob bregu sem privezal čolnič in kar so me noge nosile, sem zdirjal v tisto hišico, kjer mi je ona sinoči govorila o senci.

Ne vem več prav, kaj sem govoril. Začetkoma so bile moje besede silno zmedene. Potem sem se nekoliko umiril. Začel sem hladno govoriti. Vprašal sem jo, zakaj je prav za prav zapustila soproga. Ona mi je zopet pripovedovala o tisti senci.

— Za Boga, to vendar ni nič konkretnega? Mar se je kaj zgodilo?

— Zgodilo? Seveda. V meni se je zgodilo. Kaj? — Jaz ne vem. Sence so plavale krog mene, neprenehoma. Jaz nisem mogla več živeti tako.

— Moj Bog, kar tako vendar ni moglo biti. Kakšen temelj...

— Seveda. Kaj hočete? Misli pridejo, človek ne vé, odkod in kako! On je šel v sejo. Čudno. Kaj zahaja toliko v seje? — In senca je bila tu. Šel je v gledališče. Kaj ima opraviti v gledališču? To dramo igrajo že tretjič. In senca je plesala po moji sobi.

Jeza me je mučila. Najraje bi ji povedal, kar je dr. Mravlje blebetal. A tega vendar nisem mogel. Morda bi bilo bolje, da sem ji povedal, a človek ni gospodar svojih mislij. Skušal sem ji dokazati, da je neopravičen vsaki njen sum. Moji argumenti so bili prepričevalni. Nje niso prepričali. Še enkrat mi je ponovila svojo povest o samotnih večerih, o njegovih sejah, o gledališču.

— In to je bilo vse? In nič drugega?

— Drugega nič? Nič? — Ne, drugega nič. A to je dovolj.

Ah, kako sem govoril! Verjela mi je, da je bil res na sejah, v gledališču, priznala mi je, da čuti neopravičenost svojega suma.

— Torej se povrnete?

— Ne!

— Za Boga, pomislite, koliko on trpi!

— A kaj trpim jaz?

— Pa zakaj trpite, zakaj? Brez uzroka. Vrnite se!

— Ne morem, ne morem.

— Od kod je prišel tisti neopravičeni sum v vašo dušo?

— Ne vem. Kar tako je prišel.

— Kaj pa, če ni prišel kar tako? Če ga je kdo zbujal?

— Ah!... Kdo neki?

— Ne vem. A mogoče bi bilo.

— Mogoče. Vse je mogoče.

— A če vidite, da se motite? Mar hočete strupiti življenje sebi in njemu.

— Najino življenje je zastrupljeno. Pomoči ni nikjer. Tista senca, tista senca...! Nihče je ne prežene.

Oh, kaj naj Vam pripovedujem? Štirinajst dni sem jo obiskoval. Pisal sem njenemu soprogu. On je prišel na Bled, tri ure sta se pogovarjala. Ona mu je povedala vse, on tudi. On je dejal, da ne razume, kaj se je zgodilo in da zblazni, ona je rekla, da plava senca med njima, katere ne prežene nihče. Jokala se je, obtoževala se je, a vrniti se ni mogla.

Dr. Mravlje jo je hotel enkrat posetiti. Hišna mu je povedala, da milostiva ne sprejema nikogar.

Naposled je odpotovala. Pisala mi je, da gre v svet, v Egipt, Malo Azijo, kamor koli. Dobro vé, da ni prav, kar dela, a ne more

si pomagati. Razum ji pravi, da se ni nič zgodilo, a okrog nje plava tista senca. Drnzega nič — le tista senca...

Njen soprog ne zahaja v nobeno družbo, postal je pravi mizantrop. Dr. Mravlje briljira na vsakem plesu, na vsaki soreji...

Ona se je pred kratkem ukrcala na angležki ladiji, ki je namenjena na Japonsko. Svojemu soprogu piše pogostoma. Včasih piše pa tudi meni. O »senci« ne govori nikdar, a meni se zdi vselej, kakor bi plavala nad vsakim njenim pismom.

Škrjanec.

Pri jami odprtej stoji svečenik;
spev žalni odnaša pomladnega vetreca dih.
Nedolžno je detece, zornih let,
zvenelo, vsahnelo — ah, liki cvet!
In na žalujočega druga oprta
medleva tam mati, bolesi potrta...
Tišina zavlada, globoka, tajnostna;
ne moti ni plač je, ni tožba, britkostna...
In duša se v misli turobne zaziblje,
mej tem ko oko po grobovih pohaja;
le bilje po holmih se v vetrecu giblje,
lik da se v globini življenje poraja...
Nakrat pa potajno
in sladko in bajno,
lik nebni napev,
pojavi dražesten se spev;

začuje na žalnem, na smrtnem se vrti
krilatca pozdrav.
In zdajci z nižav
škrjanček se dvigne visoko
in poje in poje...
v topečih se, vedno vznesenejših zvokih,
kakor da Stvaritelja slavi v nebesih visokih,
In ljud na okoli plah sluša in tih,
ko da se je čudo zvršilo sred njih...
A materi solza v očeh se vsuši,
ko gleda ko v sanji
škrjanca, ki višje in višje hiti...
In njej se dozdeva, da čuje pozdrav
otroka zamrlega nežne dušice
v glasovih dražestnih te nevine ptice. —

Mokriška.

Brez boja.

Povest. Ruski spisal J. Potapenko. Prevel Vetušekov.

(Konec)

VI.

ni dan se je v stanovanju mladih ljudij pričel tako, kakor so se pričenjali vsi dnevi treh poslednjih tednov. Volonski, zbudiivši se, ni že več našel Morneva doma. Takoj je izginil v delavnico in jel spravljati v red svojo majhno sliko. Zatem se je oblekel, vzel platno in šel iskat okvirja. Izbral je že izgotovljen okvir ter ukazal vdlati vanj podobo za poludne. Vse to je delal

naglo, mrzlično. Potem je šel v svojo pisarno in povedal, da zamudi danes vsled nekega važnega opravila službo.

Ravno ob dvanajstih je bil pri mojstru za okvirje. Zavil je okvir v papir ter ga nesel domov. Računal je prav. Ko je prišel domov, Morneva ni bilo doma. Odšel je bil ravnokar k Oznobinim po Olgo Mihajlovno, da bi potem šla oba v departement po očeta.

Vladimir Aleksjejevič si je naglo in pazljivo ogledal delavnico. Ob steni, oknu nasproti, sta stali obe Mornevi sliki: »Poletno jutro na kmetih«, sè svojim blede-sinjim nebom ter z leseno ekonomko poleg portreta Olge Mihajlovne.

Volonski je pogledal na sliki ter občutil v srcu nekako pomilovanje za Ivana Petroviča.

Koliko sposobnosti, koliko truda, in niti kaplje duše! Revez! pomislil je trpko.

Dolgo je izbiral prostor in izbral slednjič najskromnejšega malone v samem kotu, ki je bil celo pomanjkljivo razsvetljen. Zabil je v steno žebelj ter obesil sliko. Potem se je oddaljil in skoro dve minuti veselo opazoval, kako je raz steno zamišljeno zrlo vanj živo deklíčino lice z zlatimi kodri. V njegovih prsih se je razlivalo nekako sladko čustvo, srce je glasno utripalo.

V glavi mu je vstajala misel:

»Delam li prav? Dobro? Morda je to malenkostno, zlobno?«

Toda ni si odgovoril na to vprašanje; samo čutil je, da mora tako postopati.

Zatem je zapustil stanovanje ter počasnih korakov stopal v pisarno. Tu je pozdravil, kogar je bilo treba, zavzel svoje mesto ter se vglobil v številke. No, tedaj pa ni videl, ni umel nikakih številk. V glavi se mu je vrtelo. Videl je povsem drug prizor: dve veliki sliki, stoječi proti oknu ter lepo razsvetljeni. Motrita ju starec in deklica. Stari je razvnet, uprav tako razvnet, kakor bi postavili predenj pristno oleografijo. No dekle gleda žalostno, zato ker ne vidi na podobah tega, česar išče: življenja, oduševljene misli. Ali njen pogled pade slučajno v kot, in ona obstane v neodločnosti . . . Tu se tok njegovih mislij nekako pretrga, in ne more misliti dalje . . .

Od tega »dalje« je zaviselo vse.

V teku ene cele ure ni vpisal v knjigo niti ene številke. Sedel je nepremično, podpirajoč glavo z obema rokama tako, da je obrnil nase pozornost drugih uradnikov. Na mah ga je čudna misel kar spekla v možganih.

Kaj pa, ako isto »dalje« sestoji v tem, da se ona veselo nasmeje in poreče: kaj pa je to grdo mazanje, kakšna je to karikatura?

Dvignil je glavo. Ura je odbila jedno. Naglo, kakor vspodboden od kake postranske sile, je vstal, stopil k Štefensonu ter se opravičil, da danes ne more delati.

»Da, bleđi ste, gospod Volonski«, menil je sè svojim brezčutnim glasom Štefenson. »Idite domov in ležite!«

Zapustil je pisarno ter polagoma odšel domov. V duhu je štel minute.

»Sedaj sta prišla . . . V najini sobi govorita o tem, da stanovanje ni slabo . . . A Mornev je otvoril duri v delavnico. Vstopila sta ter gledata . . . Gledata . . . Že gledata! . . .«

Pospešil je korake ter šel naglo, kakor človek, katerega podé . . .

Med tem je Mornev izpolnil vse, kakor je bilo dogovorjeno.

Okolo jedne popoldne je prišel po Olgo Mihajlovno in skupno sta šla v departement. Stari Oznobin se je šalil, češ, da prvičrat v življenju zanemarija službo, in to — radi slike. Šli so veselo po ulici. Olga je vprašala:

»A Vladimir Aleksjejevič bode doma?«

Mornev jo je pogledal srepro ter odgovoril:

»Ne vem . . . Rekel mi ni ničesar . . .«

»Saj ste mu povedali, da prideva? . . .«

»N-ne! . . . Čemu pa? On je v tem času v pisarni. Priti bi itak ne mogel! . . .«

»Jaz« rekel je Oznobin, »sem mu včeraj pravil, da prideva; rekel je, da bo skušal priti domov in je dejal: veseli me!«

»Da?« menil je Mornev zmočeno in zardel, a več o tem niso govorili.

Ko so stopili v stanovanje, je Oznobin čisto tako, kakor si je predstavljal Vladimir Aleksjejevič, omenil, da je stanovanje prav prijetno.

»Sam sem bil — neoženjen človek!«, je dodal, dasiravno o tem ni nihče dvomil.

Tri minute sta posedela tu, a zatem ju je Mornev povabil v delavnico.

Vstopila sta.

»O«, je izpregovoril Oznobin. »To je pa zares pravi slikarski nered! Nemara je pri vseh slikarjih tako? kaj?«

Mornev se je nasmehnil.

»To ni nikakor od slikanja!« je rekel ta, ampak le radi tega, ker je malo prostora. Vrhu tega še Volonski tu gospodari ter vse premeče. Jaz nasprotno ljubim red . . . Nu, evo i slike!«

Peljal ju je k steni in pokazal na sliki. Isti sta stali v črnih okvirjih, povsem gotovi za razstavo. Ozbini je izvlekel očale in začel hvaliti. Menil je, da sta obe podobi jako dovršeni, zlasti pa je bil vnet za Olgin portret.

»Kaj pa vi pravite, Olga Mihajlovna?« je vprašal Mornev dekle, katero je ves čas molčalo.

V njej je silno bilo srce. Nastopil je trenutek, ko je bila primorana lagati. Sliki sta naredili nanjo neprijeten utis. Ozrla se je vanj s prosečim pogledom, kakor bi ga prosila, naj jo reši tega odgovora. Ali nekaj je trebalo reči, in rekla je:

»Veliko ste popravili! Delali niste zastoj!« In obrnila je svoj pogled od njegovega obraza. Ali hipno je kriknila radostno!

»Oh! To-le je nad vse lepo. Kakova prelest! Kaj pa ste skrili to pred nama? Brezbožni človek!«

»Kaj?« O čem govorite?« je vprašal Mornev, ki ni umel ničesar.

»Tu le pogledjte! Pogledj, oče! Evo mojega obraza! Evo, kjer je isti res živ! Kako ste tako tiho izvršili pred menoj?«

Bila je vsa navdušena, njene oči so sijale. Ves dvom, mučec jo dosihdob, se je razpršil v jednom hipcu. Mornevu se nista posrečili ti podobi, no on ima talent, ogenj, življenje. Evo dokaza: ta glavica, narisana na nekakem tajnostno-oblačnem ozadju. Črte licaniso, popolnoma slične njenemu licu, ali koliko življenja je v očeh, kako nepopisno zvesto je zadet njen izraz!

»Pa res, res!« je vskliknil Oznobin. »Ta je lepša. Bolj živa je ter bolj umetna! Ne? To ste menda bolj na pamet slikali? Kaj? Ivan Petrovič! Zakaj pa tako stojite in čudno gledate, kakor bi odreveneli? A?«

Mornev je stal pred njima bled in drhteč.

Obličje je govorilo jasno, da je zadet prav v srce. On ni odgovoril, kakor da bi ne bil razumel tega, kar se je godilo pred njim. Brž je z nesigurnimi koraki pristopil k stolu, na kojem so bile razložene boje, zgrabil kist, srdito ga namočil v neko temno barvo, potem zdirjal k svojima slikama ter ž njim odločno pomazal po podobah doli in počez. Sliki sta bili uničeni:

Za tem je vrgel čopič v stran zakril si obraz z rokama ter zbežal iz sobe.

Oznobina sta bila poražena.

»Zblaznel je!« je v strahu vskliknil Oznobin. »Treba je steči za njim, prijeti ga. A sliki sta zgubljeni, zgubljeni!«

Ona ga ni utegnila zadržati, tako naglo je zbežal.

Olga je ostala sama pred temi podobami, katere so, kakor živi

ljudje, ravnokar igrale take važne in odločne vloge. Razumela je vse. Z mučnim čustvom sokrivde — zato ker je imela sebe za glavno povzročiteljico vsega tega — je stala obrnjena k oknu, ne imajoča močij, ozreti se ter pogledati na drobno žensko glavico, visečo v kotu, ter na ti nesrečni sliki, tako nevsmiljeno poškodovani.

Glasni, nagli koraki so jo primorali ozreti se. Prihitelj je Vladimir Aleksjejevič in pogledavši ga, presenetil jo je njen blede obraz.

»Kaj pomeni to?« vprašal je hitro. »Srečal sem vašega očeta, čisto je izpremenjen in, strašno se mu mudi. Na moja vprašanja, mi je samo rekel: Oh, prijatelj! ter mahnil z roko. Pojasnite!«

»Čemu ste to storili, Vladimir Aleksjejevič?« je s tihim ukorom dejala Olga. »Ali se vam ne smili? Pogledjte!« In pokazala mu je sliki.

»Ugledal je to, a jaz sem bila neoprezna, da sem glasno dala duška svojemu oduševljenju.«

»Oduševljenju?« je z nepremagljivo radostjo vskliknil Volonski.

»Mislila sem, da je tudi to njegovo delo... On je prebledel, vstrepetal ter tako nepričakovano naredil to-le. (Pokazala je na poškodovani sliki). »Potem si je pokrilo lice z rokama in zdirjal ven... Zakaj, zakaj ste to storili?«

Volonski je začel čudno razburjen hoditi po sobi ter govoril nekam kratko, nervozno:

»Čemu? Zato, ker je tako kazalo... Se li mi smili? Da, silno se mi smili, no ti sliki se mi nikakor ne smilita. To so — mrliča, a mrliča je treba pokopati. Če ga je primera tako pretresla, tem bolje, ker je treba odstraniti to zmoto. Naj se zavé pravočasno ter izpremeni pot. On ni slikar! Ni še prepozno. Petindvajset let ima. Čemu se norčevati z umetnostjo? Umetnost je svetinja, umetnik je — njen svečenik. Ne znaš darovati, odreči se. Saj je mnogo drugega dela, takisto poštenega. Vsi smo nesrečni v tej zadevi, ne samo on. Nas vse dajo učiti razne stroke, slučajno, tja v en dan. Mene so vzgajali za trgovino in to zato, ker je bil moj oče trgovec, kakor da bi se človek mogel obrniti narobe. Meni je ta stan zoprni. On je jel slikati zato, ker je bil njegov oče slikar, a vsi njegovi ukusi ter stremljenja so nasprotni temu. On je skromen, praktičen človek, on je ustvarjen za pisarno in za tiho delo, za prejemanje natančne plače; evo to je njegov ideal. In prav je imel, da je tako odločno pomazal s kistom po svojih podobah, to kaže, da je prišel do spoznanja. Tudi prijateljstvo ni zato, da bi podpiralo zmoto, ampak, da bi pomoglo spoznati istino, čeprav je ista gorjupa. Midva se pomeniva. Jaz mu odstopim svoje mesto ter ga naučim tiste računske modrosti. A sam

popustim vse in se poprimem slikarstva. Jaz obožavam slikarstvo, njemu pripadajo moje sile, moje življenje. Povejte (stopil je pred njo), povejte, Olga Mihajlovna, imam-li talent?»

»Da, da, da«, je goreče odvrnila Olga. »Talent, sveti, ogenj, iskra božja!»

Vladimir jo je prijel za roko in jo držal v svoji.

»Torej hvala vam, dobra moja prijateljica, dobra prijateljica! Hvala! Vi ste me zbudili, mi dali krila! Dejal sem, da posvetim umetnosti vse svoje moči, svoje življenje... No umetnost svojim življenjem vred pa bi hotel dati vam, položiti k vašim nogam... Ali, Olga Mihajlovna, ne postajajte blede in ne zrite strogo! Ne mislite, da vam rečem ono besedo... Ne, poznam vaše muke... To potem, potem, kadar to zaslužim?»

Olgin obraz se je hipno razvedril.

»Kako ste pridni, kako dobri, Vladimir Aleksjejevič?» je vskliknila Olga od radostnega nemira drhtečim glasom, in mu prijateljsko goreče, neskončno zaupljivo stisnila roko.

Odšla sta skupaj. Spremil jo je domov.

* * *

Težavni dnevi so nastopili za Ivana Petroviča, ali te težave so delili z njim prijatelji. Tudi ti dnevi so prešli, vse je polagoma minulo, se poravnalo. Oni dan, ko je razkazoval svoji sliki Oznobinim, ga je strašno pretresel. S početka je kar obupal. Majhna sličica Volonskega, kakor je videl, slikana naglo, tihoma, s pomanjkljivim tehničnim znanjem, ga je razsvetljila, da je razvidel, kaj je istinit talent, istinita umetnost. In vse njegovo delo, vsi mnogoletni trudi so se pokazali jadni, ničevi.

Toda Volonski se je takoj lotil skrbi zanj. Prišel je k njemu prijazno, oprezno ter mu je prvi ponudil prijateljsko roko. Dolgo sta se pristrčno pogovarjala. Vladimir Aleksjejevič je izborno lečil rano, katero mu je prizadel sam. Malo po malo se je Mornev pomiril. Sklenil je, odpovedati se slikarski karjeri. Volonski, imajoč upliv pri svojem gospodu, je izposloval, da so dali Mornevu njegovo mesto. Sam ga je marljivo poučeval v knjigovodstvu in čez par mesecev je bil Mornev dobro izvežban v računih ter do cela zadovoljen s svojim mirnim, brezskrbnim položajem.

Neopaženo se je uravnalo tudi nekaj družega.

Objasnenje Olge Mihajlovne je sprejel mirno brez presenečenja. Iskreno so mu predložili prijateljstvo, in sprejel je to, kar je imel v resnici tudi tedaj, kajti nikoli ni bilo med njima drugih odnošajev razven prijateljskih.

Volonski je pobral vse svoje ne veliko premoženje in, poslovivši se, odpotoval v Italijo. Pred odhodom je imel kratek pomenek z Olgo Mihajlovno. Nista si imela mnogo povedati, zato ker sta že davno, morda pri prvem srečanju, molče razumela drug drugega. Obljubila sta drug drugemu — z vso dušo poprijeti se umetnosti, in stoprav potem, kadar se bodeta oba čutila dovršena mojstra, vsaki v svoji sferi, misliti na osebno življenje, na osebno srečo ...

V krčmi.

V i pijete in se radujete,
Presrečni dete ogledujete;
Krepko je, lepo, ne tajim,
A vanje tožen jaz strmim.

Življenje naše žalosten je dar,
Ne bodi, človek, ga vesel nikar,
Bridkostno je in polno zmot,
Vsi žrtva trpkih smo usod!

Vi pijete in se radujete,
Presrečni dete ogledujete;
Nem pijem vino jaz, misleč:
„Trp in na revnem svetu več!“ ...

Milislav Vrhovski.

Še nekaj črtic iz življenja Svetle.

Spisal: Antonin Zavadič.

Naroden pisatelj! Kaj vse imata v sebi te dve besedici — koga iz cele literarne trume zadene ta zavidanja vredna čast! Česa je vsega treba, s kakošnim srcem mora ustvarjati pisatelj, predno ga slovstvena zgodovina počasti sè sličnim priimkom! In ne samo to, koliko je treba, preden si to čast zasluži pri vsem narodu! Koliko je k temu treba ljubezni, pristne apostolske ljubezni, preden ga široke vrste naroda sprejmejo za svojega prijatelja in očeta ter na svojih nebrojnih ramah povzdignejo k višinam svojih veličanstev — duševnih knezov in vojvod.

Naroden pisatelj! To pomenja biti ljudstvu enak, stati ž njim po idejah in po obliki na ravno tisti stopinji, prešiniti v samo duševno jedro narodnega življenja. Natanko vzeto, malo jih je takih.

V češkem slovstvu — in to se je že zdavnaj izvilo iz povelj — znabiti le Němcová, Pravda, Moravec Kosmák ter Karolina Světlá, o kateri je že pisala sesterska »Slovenka«.

Světlá si je pridobila ljubezen svojih častilcev z ono nebrojno vrsto popolnoma narisanih podob, ki so vzete naravnost iz narodovega življenja, podob, v katerih je češko ljudstvo na prvi pogled spoznalo sebe, svojo zemljo, svoje obnebe in zato se jih je tako tesno oprijelo. Celo ondi, kjer Světlo unaša lahkoperutna romantika v sanjave svetove, srečujemo češke obraze, bitja s češko dušo. Světlá je sicer mrtva, toda taki ljudje v istini ne umirajo. Za ljudstvo zmiraj živé, ponavljajoči se z vsako novo dušo, ki, navdana s plamtečo ukaželjnostjo, sega po knjigi, in izvršujejo po takem v nepregledno daljavo svoj blagodejni vpliv.

Zanimivo je zvedeti, kedaj in kako je začela Světlá pisateljevati.

V 12. letu, ko je še hodila v nemško šolo, pisala si je dnevnik »Lautenklänge«. Slučajno je ta dnevnik dobil učitelj v pest ter ga žrtvoval ognju, sluteč v njem sledi pisateljewanja. Čitala je strastno rada, toda po tem nesrečnem dogodku zabranili so jej tudi doma vsako duševno hrano. Skrivoma je materi izmikala knjige in kje v zatišju, polna strahu in veselja, napajala si ž njimi svojo ukaželjno dušo. Tudi pozneje je še dolgo počivalo njeno mojstersko pero, dasi je bila Světlá že od svoje mladosti zavedna Čehinja, kakor sama pravi z vsakim srčnim udarom, z vsako srago »svoje krvi. Naroden profesor Mužák bil je blažen, da je imel biser čeških žen za tovaršico v zakonskem življenju.

Ko je Světlá še v zibelki umrla edina hčerka, jo je ta izguba tako ganila, da je bolehalo cela 4 leta. Celo čitati ni smela, da bi ne dražila že tako napetih živcev. Ko je pa zdravnik Podlipský snubil njeno sestro in slišal, kako Světlo hudo glava boli, se je izjavil, da je njej neobhodno treba duševno ukvarjati se, da ne postane hujše.

Světlá je strmela — priporočal jej je, kar so drugi imeli za strup, toda pri tem je slutila, da je najbrže našel pravo zdravilo zoper njeno bolezen.

Brž si je poiskala v knjižnici svojega soproga nekoliko francoskih slovníc ter brskala v njih, kaj bi se moglo prestaviti. Iščoča je zapazila slučajno kazalo posvetnih in duhovnih francoskih pisateljev, ki je bil priložen k eni teh knjig. Njen pogled se je ustavil pri imenu duhovnika Lamenaissa. Prišlo jej je v spomin, da sta se sestro govorili pred malo dnevi o tem, ko je nekje čitala njegov životopis.

Slavni ta prijatelj Sandove, kateremu se je Heine tako rad rogal, da ž njo išče Boga, vnel se je v svojih mladih letih v ljubezni za nevesto enega svojih gojencev. Ko pa je spoznal, da se mu to čuvstvo vrača z enako vnemo, postal je duhovnik in je po takem nakopičil med sebe in ljubljeno ter ljubečo devo neprestopen nasip.

Světlá je pretresovala, kakošno je neki bilo ono dekle, ki je omrežilo tako resnega in prevdarnega moža, da je moral postaviti med sebe in njo cerkev z vsemi njenimi nepreklicljivimi, svetimi pravicami, da se reši iz te omame.

Prijemši za pero, jela je na papir, ki je bil določen za prevajanje, sama sebi risati značaj in dušo onega dekleta. Mislila si jo je, kakor da piše svoji starejši, omoženi, oddaljeni sestri pismo, pisano seveda v francoščini, le s tem namenom, da se po dogovoru z zdravnikom uri v tem jeziku ter pripravlja za izpit iz njega.

Toda nastopni večer že ni več iskala slovníc. Pisala je drugo pismo, ki se je pridružilo prvemu in je bilo tako nek majhen dnevnik dekleta, katerega srce si je izvolila za študijo.

Nadaljevala je z rastočim veseljem in pri delu jo je prešinjala tako blažena, topla zavest, da je bolezen vidno nehavala. Zala dekletova postava je pregnala vse strašljive prikazni, ki so jo tako nevsmljeno trpinčile dolga 4 leta. Bila je to sama poezija, katera se je pod zavojem Lamenaísove ljubavi s prijetno šegavostjo pritaknila v njeno dušo, da postane njena rešiteljica.

Natanko, do dobrega je popisala roman one ljubezni v veliko radost Podlipskega. Ta se je veselil nepričakovane spremembe, nadeja se, da se njena oplašena in lačna fantazija v sličnih opravih slednjič vendar oprósti vseh strašljivih misli in vznemirjajočih prikazni.

Malo potem — bilo je v spomladi l. 1858. — posetila je Světlá svojo sestro. Vidno vesela njenega prihoda pravi njej Podlipská: »Ravno je bil pri meni Hálek (dika češkega Parnasa). Hoče od mene spis za nov almanah »Máj«, ki ima biti epohalen. Nimam prav ničesar pri roki in pred poroko začeti to delo, zdelo bi se mi brezobzirno do mojega ženina. Hočem, da si je svest, da se vse moje želje in misli v tem času zedinijo le v njegovi osebi. Ko pa Hálek vendar ni odjenjal, izdala sem mu nehoté, da ti imaš nekaj, kar utegne biti za almanah. Torej te prosi, da spis prestaviš, okrajšaš in pripraviš za almanah.

Vsa iznenadena izgovarjala se je sestri in drugi dan prišedšemu Háлку, da nima nikakih zmožnosti in potrebnih znanosti za pisateljevanje. »Nam ne gre za drugo, — zavrnil jo je Hálek — kakor da

hočemo narodu pokazati, da hočemo in kako hočemo zanj delati.«

In od tega ni odjenjal, prizadevaje si dolgi dve uri, da bi jo pregovoril, češ, da je njena sveta dolžnost, vstopiti v vrste teh, ki hočejo narod prepričati o tem, da ima delavcev, ki so dobre volje in poštenega prizadevanja!

»Videli boste, da »Máj« in jaz skupiva od tega drznega poskusa le sramoto«, zatarnala je še Světlá odhajajočemu Háľku.

V malo dneh je imel Háľek pripravljeno povest za »Máj«, v kateri se je slavna ranjka podpisala »Světlá« po rojstnem kraju svojega moža in »Karolina« po ljubki nečakinji, ki je bila otrok iste starosti, kakor njena umrla hčerka. Oddala je spis brez naslova, in Háľek, prečitavši delce, ga je krstil »Dvojno prebujenje«.

Ko je izišel »Máj«, nastalo je v narodu nenavadno gibanje. Světlín spis je v obče ugajal, in nihče ni slutil, kdo ga je spisal. Nekateri so celo menili, da se za izposojenim imenom skriva slavni Háľek sam.

In ta dogodek je bil Betlehem dolge vrste krasnih Světlínih spisov. Z vso gorečnostjo je začela študirati češki jezik in da bi ga spoznala v njegovem jedru, šla je med prosto ljudstvo v rojstno vasico svojega moža, kjer je zavrgla klobuk in po šegi svojih svakinj zavezala si pisan robec na glavo. Svoja dolga krila, pri hoji navkreber tako sitna, obesila je na klin ter oblekla kratka kmečka.

»Najbrž ni preveč na njej, ko se tako nosi«, govorile so o njej neke uradniške osebe v bližnjih trgih. Toda Světlá ni iskala njihove družbe. Bila je v božji naravi, med priprostim češkim ljudstvom vsa srečna. Oproščena tesnih salonskih vezi, nabirala je, kakor pridna čebelica, snov za svoje mične povesti.

Za vzor v svojem delovanju imela je Světlá povsod slopečo francozinjo Sandovo. Bodi še tukaj omenjen izvor tega hvalevrednega posnemanja.

Nekega dne je obiskala Světlá s svojo prijateljico Němcovo znanega učenjaka dr. Čejka. Ko je ta obe pozdravil, začel je Němcovo strogo oštevati, zakaj tako dolgo ne piše slavnih knjig, h katerim ima najugodnejše zmožnosti, dočim je Světlá sè zanimanjem opazovala čudno žensko sliko s kamelijo v nedrih in v sobi starega samca.

»Zakaj pa nam ne podarite lepih knjig, da bi ž njimi preguali iz našega slovstva to plitvo Nemko Hahn-Hahnovo! Glejte jo le! V njenih spisih ni betvice istine, ni kosa pameti, trohice resnične poezije. Vse je zlagano, pretirano, v nravnem in umetniškem ožiru žive pošasti. Ta žena pleše z mamivno hlimbo na vrvi svoje popol-

noma bolne fantazije. Vzemite le nekoliko v pretres junakinjo ene njene povesti, ki je imela »eine immense Seele, — aber sie war leer«, in praznoto te svoje prevelike duše iskala je napolniti z neko velikansko ljubeznijo. Bil bi čas, da bi ono mamivko posadili pri nas raz sedlo, na katero se povzdiguje z bedasto drzovitostjo. Dajte nam, iz česar se cimi in razcveta življenje — misli, misli ognjevit, iskrene, drzne, da iznikne navdušenost, vnema, strast, borba, neustrašljivo natecanje, izjedajoče dvomljivstvo, za katerim bi sledil napredek, polet, zmaga, poznanje namreč istinitega življenja idealov. Kratko — ono na podobi posnemajte in spoznate, kakšno setev je mogoče prebuditi v kratkem času iz premrlih tal naših narodnih razmer.

»A to je Sandova?« je mahoma vskliknila Světlá.

»Da, to je Sandova, prva žena vseh časov nekdanjih in poznejših, ki s svojim duhom manjša blišč vseh istočasnih pisateljev, katero celo sami Nemci imenujejo »das erste Kunstgenie Frankreichs«. Noben mož še ni predrl s svojimi deli v take globočine, se ni dotikal tako drzno najbolj kočljivih vprašanj o npravnosti, ni se drznil v tako omotične duševne višine, ni donel svetu tako neustrašnih dvomov o tem, kar ljudstvo imenuje čednost, ni trgal z roko tako brezobzirno krinke z obraza laži in hlimbe, ni povzdigoval vse lepo in dobro na ovenčan prestol, ni vihtel v desnici tako močno in junaško bandero resnice, kakor ta čudovita žena, katero svet oskrunja z blatom najgnusnejših obrekovanj, pred katero pa jaz, kakor vsak poštenjak, pripogibam svojo glavo«.

»Je-li bila res tako lepa, kakor jo nekateri popisujejo?«, vpraša Němcová.

»Pač tako lepa ni bila, kakor vi«, je odgovoril z ironičnim poklonom Čejka. (Sandovo je ob njenem obisku češke stolnice spremljal ravno Čejka po mestu). Bila je nekoliko manjša od vas, čokasta, in če se ne motim, sivela je že, in kadar je molčala, legal je po njenem obrazu nek otožen mir, ki sicer ni bil brez zanimivosti, vendar nobenega ni posebno mikal in ganil. Toda, ko je govorila, švigala jej je tako čarobna iskra iz očí, poteze njenega obraza so zadobile v njeni zarji tako mamljivega izraza, da je z lepoto nadkriljevala vsako smrtnico, torej tudi vas. Moram pripoznati, da sem se vselej stresel, ako je na mene iznenada vprla svoj pogled, v katerem je bilo nad sto skelečih vprašanj, iz katerih še na eno nisem mogel odgovoriti v svojo in gotovo tudi njeno zadovoljnost. Da bi hoteli biti naša George Sandova ter mene iznenadili s knjigo, v kateri bi našel onih sto žgočih vprašanj, katera sem čital v očeh Sandove«.

Nemila osoda in prerana smrt ni dala Němcovi izpolniti blagih želj, izvršila pa jih je mojstersko Karolina Světlá. (Konec prih.)

Ha, ha!

Ha, ha metuljčki vi! ...
 Tudi vaše samičice
 imajo perutničice
 kakor metuljčki vi! ..
 A samo zato,
 a samo za to,
 ker lepi so časi ob roju ...
 Od cvetke do cvetke
 vi letate ...
 A svet je širen,
 svet je za vse,
 nad vsemi pa večna
 ljubezen ...
 Metuljčki vi! ...

Mária II.

Književnost in umetnost.

Rokovnjači. Narodna igra v petih dejanjih s petjem. Po Jurčič-Kersnikovem romanu spisal Fran Govekar. Tisk. in zal. »Goriška Tiskarna« A. Gabršček. Cena zvezku 40 nč.

»Slovanska knjižnica« je vsem svojim naročnikom gotovo ustregla, da je prinesla dramo, slovensko dramo, ki je lansko leto vspela tako krasno v ljubljanskem gledališču. Slovenkinim čitateljicam je gotovo znan Jurčič-Kersnikov roman »Rokovnjači«, kakor jim je gotovo tudi znana drama vsaj iz ocene. Priznati se mora, da se je g. Govekarju posebno posrečilo to ne malo delo, česar se ne more reči o večini dram, ki so posnete po romanih. Se srečno roko je g. Govekar znal izbrati in izpustiti iz romana prav ono, kar je trebalo in njegova zasluga je, da imamo Slovenci tako dobro, dovršeno dramo, zdi se mi celó najboljšo slovensko dramo.

Slika Antona Verovška (Blaž Mozol) diči naslovno stran ter ob enem priča, kako imeniten B. Mozol mora biti g. Verovšek.

„Salonska knjižnica“. II. Izdaja in urejuje Andrej Gabršček. Hamlet, kraljevič danski. Žaloigra v petih dejanjih. Spisal William Shakespeare, preložil Ivan Cankar. V Gorici. Tisk. in založ. »Goriška tiskarna« A. Gabršček. Cena 70 nč.

Ta svetovnoznana igra slavnega Shakespeare, v kateri poskušajo najslavnejši igralci-umetniki svojo srečo in svojo — moč (v po-

slednjem času tudi igralke!) našla je tudi svojega slovenskega prelagatelja. Ime Ivana Cankarja nam je že porok, da je drama prevedena comme il faut.

„Logarjevi“. Obraz iz domačega življenja v štirih slikah. Spisal Josip Stritar.

Dne 10. oktobra se je predstavljalo v Ljubljani to najnovejše delo odličnega našega pisatelja Josipa Stritarja. Da »Obraz iz življenja ni vspeval tako, kakor bi bilo želeli, krivo je pomanjkanje pravega dramatiškega življenja, osobito v nekaterih prizorih, ter večkratno razpravljanje o onem in istem predmetu in pa nakatere kvareče neverjetnosti.

Smiljana. Opera u četiri čina. U duhu narodne glasbe glasbo-tvorio F. S. Vilhar. Spjevao Milan Kreković.

To opero, ki se je lani pela v Zagrebu s prav dobrim uspehom in o kateri je nek francoski kritik napisal v francoski muzikalni reviji prav laskavo oceno, je priredil skladatelj tudi za klavir. Kritik L. Pahor piše v »Slov. Narodu«: »Slovenci mu (Vilharju) želimo, da bi našel sè Smiljano povsod zaželeni uspeh in ponosni smo na F. S. Vilharja, saj je naš ožji rojak, Slovenec in prvi, ki nam je podal tiskano operno delo v celoti in vanjo zastavil velik kapital. Opera dela čast hrvatski, a tudi slovenski glasbeni literaturi, zato pa g. skladatelj zasluži ne samo naše priznanje, ampak dolžnost našega občinstva je tudi, da skladatelja in založnika podpira in si opero naroči.«

Na drugem mestu zopet: »Klavirska izdaja opere je jako lična, petje in spremljanje jako pregledno urejeno. Spremljanje na klavirju je razmeroma lahko in je deloma prav, da je posnetek iz orkestralne partiture kolikor možno prirejen v lahkem slogu, ker bi drugače dobil manj odjemalcev.«

Quo vadis? Slavno delo Poljskega pisatelja Sienkiewicza »Quo vadis«, katero je znano vsemu naobraženemu svetu, je Stanislav Stunje iz Londona predelal v dramo. Prvikrat se bode to delo predstavljalo v licejskem gledališču v New Yorku.

Razno.

Gč. Zofka Kveder je vstopila v Bernsko vseučilišče kot redna slušateljica filozofije. Mnogo uspeha!

Ruska dekadentka. Osobit pojav med mnogimi ruskimi dekadenti je M. A. Lohvicka, koja poje vznesene ditirambe fizične ljubezni, polne razuzdane in silne strasti. Ta moderna Safo je polna ljubezenskega žara in erotičnega sensualizma. Kako hrepeni v svojej erotomaniji za žarkimi poljubci in strastnim milovanjem svojega ljubčka! Želela bi — kakor pravi v enej pesmi — izgoreti v ljubavnem ognju, da tako ljubeča dovrši svoje življenje. V drugih pesmih pa zopet uverava, kako hoče biti samo sestra, a ne ljubica svojega ideala!

Dozdaj je izdala dva zvezka svojih pesmi. Prvemu zvezku je akademija odločila Puškinsko nagrado; no kritiki akademije so ji že tedaj svetovali naj ne poje samo o ljubezni. V zvezku, za katerega je dobila nagrado, je bilo slavospevov ljubavi nevestini, ženini in materni. Še le v drugem zvezku je zagazila v slepo in nebrzdano erotomanijo.

»Saraj. Nada«.

Doma.

Zelena piča za zimo za kanarčke in druge sobne tiče. Kako potrebna je zelena piča tičem po zimi, je obče znano. Prav lahko si oskrbimo tako zelenjavo, ako posejemo repnega semena v prav male lončke ali za silo tudi v polovične jajčne lupine. V gorki sobi ali v rastlinjaku seme kmalu vsklije in daje priljubljeno zelenjavo za tiče. Kadar je lonček dosti zelen postavi ga v kletko in tički ga popadejo. Seveda treba pripravljati veliko takih lončkov ter popasene vedno spet obnoviti.

»Prakt. Wegweiser«.

Iz nezrelega grozdja, kojega treba tolikokrat brati, se da pripravljati izvrstni punč. Iztisni sok iz 5 l. nezrelih jagod, dodeni 1½ kg. cukra in nekaj limonove lupinke ter čisti to na slabem ognji. Ko vzameš sok od ognja, dolij 1½ l najboljšega ruma, pokrij posodo ter premešaj dobro čez pol drugo uro. Tekočino precedi, vlij jo v steklenice ter jih dobro zamaši in zapečati. Ako si hočeš napraviti punča, zmešaj 1 steklenico te tekočine z dvema steklenicama vrele vode.

(Illust. Welt.)

